הקורבן התשיעי של קרב הבופור

שישה מחיילי סיירת גולני מצאו את מותם בקרב על הבופור ביוני 82' • חייל שביעי שהשתתף בקרב נקטל בתאונת־דרכים חודש לאחר־מכן • שמיני נהרג ממטען בלבנון לפני שנתיים וחצי • והתשיעי, תמיר מסד ז"ל, נרצח השבוע בפיגוע באריאל • רעיה הרניק, אמו של גוני ז"ל, מחללי הבופור: "עברו הרבה שנים, אבל האנשים שהיו שם ממשיכים למות בנסיבות טראגיות. יש מין הרגשה שאולי חמקת מקללת ההר בקרב עצמו, אבל הקללה תופסת אותך בסיבוב אחר"

שער של העיתון "במחנה" מאפריל 83', עליו מתנוססת תמונתו של תמיר מסד ז"ל (משמאל) על פסגת הבופור. תצלום: ניר קידר

עודד שלום

בצהרי יום ראשון החלה הידיעה על מותו של תמיר מסד לפשוט בקרב חבריו – יוצאי סיירת גולני, חברי ילדות מקיבוץ כפר־מסריק וחברים מהמילואים. בערב כבר הוקרנה תמונתו במהדורות החדשות, ומהארכיון נשלפה קלטת מקיץ 82', דיווח מצולם מיומה השלישי של מלחמת לבנון, בו נראה קצין הסיירת הצעיר מסד עומד ומשוחח עם ראש־הממשלה דאז, מנחם בגין. בתווך עומד שר הביטחון, אריאל שרון, וברקע מאחוריהם מתנשאת מצודת הבופור. התמונה, שהפכה לאחד מסמלי המלחמה ההיא, צולמה למחרת הקרב המר על הבופור, קרב שנגמר בהרוגים ופצועים. ראש־הממשלה נראה בה שואל את הקצין, שפניו מלוכלכות מפיח ועפר: "היו להם מכונות ירייה?"

כמו במסע סהרורי במנהרת הזמן, חזרו המראות והזכרונות מאותם ימים וצפו אצל החברים. "קללת ההר" היכתה בהם שוב. הנה התמונות מאז והנה תמונת היום. שוב פיגוע התאבדות, והפעם בתחנת־דלק באריאל. תמונותיו של מסד ריצדו על המסך בין הדמנים, בין חיים למוות, בין המלחמה שאותה שרד לבין הפיגוע בו קיפד את חייו.

הטלפונים לא הפסיקו לצלצל באותו ערב, והחברים קבעו להיפגש למחרת בהלוויה. יוצאי הסיירת שכבשה את הבופור נפגשים בשנים האחרונות בנסיבות טראגיות: הפעם האחרונה היתה לפני שנתיים וחצי, בהלוויה של תא"ל ארז גרשטיין. בקרב על הבופור טיפס גרשטיין עם חבריו מהסיירת בכוח הראשון, ונפצע בידו. לאחר כיבוש ההר, פונה לקבלת טיפול ומיד אחר־כך חזר ללבנון. כעבור שנים קיבל את הפיקוד על הסיירת, אחר־כך פיקד על החטיבה המזרחית, ובתפקידו האחרון פיקד על יחידת הקישור ללבנון. בסוף פברואר 99', בגיזרה המזרחית של רצועת הביטחון, עלתה השיירה בה נסע על מטען רב־עוצמה, והוא נהרג במקום יחד עם שניים מחייליו וכתב קול־ישראל אילן רועה.

"דיברנו אז בינינו שזהו, ארז היה האחרון מהמחזור שלנו שנמצא בתוך מעגל הסכנה", אומר איציק נחמיאס, סגן מפקד הסיירת במלחמת לבנון. "השבוע חזרנו כולנו אחורה, נפגשנו בהלוויה של תמיר ואמרנו לעצמנו: ריבונו של עולם, מה קורה פה. אחד החברים זרק: 'זו קללת ההר המחורבן', אבל זה משהו שאני לא לוקח ברצינות".

בקרב יוצאי היחידה יש כאלה שכן לוקחים את זה ברצינות, וכהוכחה לכך הם מזכירים את יאיר פרוקטור, חייל גולני שהשתתף בקרב על ההר ונהרג בתאונת־דרכים חודש לאחר־מכן. פרוקטור, בן מחזור של מסד, היה מאגיסט בקרב על הבופור. ב־8 ביולי קיבל פרוקטר פס למספר שעות ויצא לקיבוץ העוגן כדי לנחם את אביו של רז גוטרמן, שנהרג בקרב על ההר. בצומת נהריה הוא עלה על טרמפ. באיזור עתלית התנגש הרכב בו נסע במעקה הבטיחות, הרכב התהפך, ושלושה נוסעים נהרגו. פרוקטר היה ביניהם.

רעיה הרניק, אמו של גוני, שנהרג בקרב ההוא, אומרת שיש תחושה כאילו הבופור רודף אחרי האנשים שהיו שותפים לכיבושו. "עברו כל־כך הרבה שנים", אמרה הרניק השבוע, אחרי מותו של תמיר מסד, "אבל אנשים שהיו שם באותו קרב ממשיכים למות בנסיבות טראגיות. יש מין הרגשה שאולי חמקת מקללת ההר בקרב עצמו, אבל הקללה תופסת אותך בסיבוב אחר".

יש לי תחושה רעה

כמו בכל טרגדיה, גם בסיפורו של תמיר מסד (41) חוברים הגורל והמקריות. בבוקר יום ראשון השבוע התעוררה אשתו אורלי ובליבה מועקה. לבני־הזוג שלושה ילדים: הגדול בן 14, הקטן עוד מעט בן 4. המשפחה מתגוררת במושב בן־שמן. תמיר מסד התעורר מוקדם, עזר להכין את הילדים לבית־הספר ולגן, אחר־כך לבש מדים ויצא לאריאל, שם אמור היה לפגוש חיילים ולפזרם באבטחת יישובים בשטחים במסגרת שירות המילואים שלו. אחרי שיצא מהבית, התקשרה אורלי לאחותה תמר. יש לי תחושה רעה, אמרה לאחותה, אני לא יודעת למה. תמר הקשיבה ועודדה אותה. ב־11:45 צילצל הנייד של תמר. היא מורה במכללה, בדיוק היתה באמצע

שיעור, אבל ענתה בכל זאת. אורלי היתה לחוצה, סיפרה ששמעה ברדיו שהיה פיגוע באריאל, ניסתה להשיג את תמיר בסלולרי, ואין תשובה.

פחות משעה קודם־לכן עמד מסד בחניון תחנת־הדלק בכניסה לאריאל, ציוות את החיילים לשמירות. 19 שנה שירת במילואים, תמיד הגיע כשקראו לו, מעולם לא חשב פעמיים. לפני שנה הוחלט להפסיק לקרוא לו לשירות מבצעי, והוא הועבר ליחידה שפועלת רק בעיתות חירום. למילואים האלה קראו לו משום שלא מצאו מישהו אחר. מסד הלך בחוסר חשק.

קצת אחרי 11:30 נשמעו מתחנת־הדלק צעקות "מחבל, מחבל". מסד הפנה מבטו וראה קבוצת אנשים רודפת אחרי בחור גדול־גוף. הוא הצטרף לרודפים, שכבר קפצו על המחבל, צימצם טווח ועזר להשתלט עליו, להצמידו לקרקע. עדי ראייה מספרים שהוא אחז בידיו. עובר־אורח ירה בראשו של המחבל, והוא פירפר. באותו רגע אירע הפיצוץ.

ב־13:15 נחתו הוריו של תמיר בנתב"ג, חוזרו מחופשה בטורקיה. הם התקשרו לאורלי ושאלו אם תוכל לבוא לאסוף אותם. היא ביקשה מהם שיגיעו במונית. בינתיים המשיכה לנסות לברר מה קרה לבעלה. אחותה של אורלי, תמר, צילצלה למשרד של בעלה, עובד מדינה, שם ענתה לה מזכירה שלא הכירה אותה. תמר שאלה היכן הוא, והמזכירה ענתה שהוא יצא בחופזה, ובימים הקרובים לא יהיה בעבודה. הלב ניבא רעות. כשהגיעה המונית של ההורים למושב, נכנסו נציגי קצין העיר אל אורלי והודיעו לה.

יפה־תואר, רציני, סגור

יהודית וגיורא מסד, ההורים, הכירו בשנת 48' בקיבוץ כפר־מסריק, שהיו בין מקימיו. יהודית, ניצולת שואה, עלתה שנתיים קודם־לכן מצ'כיה. גיורא התגייס לנח"ל, יצא לקצונה והשתחרר בתום שנת הקבע. מיד אחר־כך התחתנו. תמיר נולד ראשון, אחריו נולדו עוד בן ובת.

על תמיר מספרים בקיבוץ שהיה ילד יפה־תואר, הליכתו זקופה, שחקן כדורעף, תלמיד מצטיין, לא פטפטן גדול. זיו שר, בן הקיבוץ וחבר ילדות, זוכר ילד רגוע, רציני, אחד שלא מתעסק במעשי קונדס. "היה מאוד חשוב לו להיות ילד טוב, להצליח בלימודים. בגיל יותר מתקדם הוא התחיל להדריך בשומר הצעיר ולקח את זה מאוד ברצינות. בכלל, כל דבר הוא עשה ברצינות. כמו כולנו, הוא היה סגור, לא דיבר יותר מדי".

בנובמבר 79' התגייס ונשלח לגיבוש של סיירת גולני. הא עבר בהצלחה והתחיל מסלול. גיל אלון, מאותו מחזור ביחידה, מספר שמסד מאוד הרשים: "הוא היה בחור רציני, חבל על הזמן. יסודי, בחור עם ראש גדול על הכתפיים, אחד שאפשר לסמוך עליו". איתן רחימי שהיה איתו באותו צוות במהלך המסלול אומר שמהתחלה היה ברור שמסד ייצא לקצינים. "הוא היה מהחבר'ה היותר מקובלים. אני לא זוכר שנכנס לעימותים. היה לו מזג נוח, שקט, ענייני. הוא גם לא היה מורעל בדם. היה בחור מתון, שבא לצבא לעשות את המוטל עליו. אחרי המסלול אני זוכר שהיתה לגביו תמימות־דעים שהוא צריך לצאת לקצינים".

מסד חזר לסיירת גולני בתום קורס הקצינים וקיבל צוות צעיר בראשית דרכו. חייליו זוכרים מפקד ישר, אכפתניק, ענייני. עמית דיין, חייל שלו בצוות, מספר: "הוא היה איתנו גבר מהרגע הראשון. בתור חיילים צעירים התרשמנו מטוב־הלב שלו, מהחיוך, מהסמכותיות שהוא הקרין שנבעה מאופיו ולא מהדרגה".

הפגישה עם שרון

ב־5 ביוני 82', כשפרצה מלחמת לבנון, היה "צוות תמיר" בשלבים מתקדמים של המסלול. המשימה שהוטלה על הסיירת היתה כיבוש מבצר הבופור, ממנו ירו המחבלים לעבר שטח ישראל. היחידה הוקפצה מהבית בליל שבת והתארגנה בשטח כינוס סמוך לגבול. מכיוון שחייליו של מסד היו צעירים ועדיין לא סיימו מסלול, הוטלה עליהם המשימה לאבטח את הכוח הלוחם מהאגפים תוך כדי תנועה במעלה ההר אל מצודת הבופור.

דיין: "בפועל, היינו דבוקים לתחת של הכוח הלוחם. שמרנו על מרחק מהם והתקדמנו בהתאם להתקדמות שלהם. בלחימה עצמה לא היינו מעורבים".

המחבלים התבצרו בתעלות וירו על החיילים שהתקדמו לעברם. הקרב על הבופור נחשב לאחד הקרבות הקשים במלחמה, קרב פנים אל פנים, מתעלה לתעלה. שישה חיילים נהרגו על ההר באותו לילה: גוני הרניק, מפקד הסיירת, אביקם שרף, מפקד צוות, רז גוטרמן, יוסי אליאל, ירון זמיר וגיל בן־עקיבא. הצוות של מסד סייע בפינוי הפצועים וההרוגים, ובתום הקרב היה הראשון שנכנס למצודה כדי לוודא שלא נותרו בה מחבלים.

השחר עלה, הסיירת התארגנה, ורוב הכוח המשיך צפונה, לחבור לצוות אחר של היחידה שנע בגיזרה המערבית. הצוות של מסד נשאר מאחור על ההר ואיבטח אותו. עמית דיין זוכר שבשעות הבוקר הודיעו להם ששר הביטחון, אריאל שרון, אמור להגיע לביקור. המסוק של שרון נחת בצהרי היום. אנשי הפמלייה קראו למסד כדי שיתלווה לשרון לסיור בהר. על קורות אותו מפגש כתב לימים העיתונאי רוביק רוזנטל בספר "משפחת הבופור" על־פי דברים שסיפר לו מסד. שרון, סיפר מסד לרוזנטל, אמר לו שהוא מבין שהמבצר נכבש חלק, בלי נפגעים. מסד ענה לו שנהרגו שישה חיילים, ביניהם מפקד הסיירת. שרון השיב לו כי הוא טועה: לפי הדיווח שלו, לא היו נפגעים. מסד ענה לו במבוכה: ראיתי אותם, עזרתי לפנות אותם. שרון התעקש: היה לילה קשה, אני חושב שלא בדיוק הבנת. לפי הדיווחים שלנו לא היו נפגעים.

מיד אחר־כך נחת מסוקו של ראש־הממשלה, איתו הגיעו העיתונאים, והונצחה התמונה המפורסמת בה מסד משוחח עם מנחם בגין. ברדיו לא דווח על נפגעים, כך גם בעיתונים למחרת. דובר צה"ל שמר על ערפל קרב. רוב הדיווחים התבססו על דיווחי המחבלים, הכתבים הזרים ואנשי האו"ם. החיילים, שהמשיכו הלאה בלחימה, מלקקים את הפצעים, התקשו להבין את הדיווחים בחדשות.

אלון: "אני זוכר שישבנו כמה חבר'ה ושמענו דיווח על הביקור ברדיו. אמרו שבמהלך כיבוש המבצר לא היו נפגעים לכוחותינו. הסתכלנו אחד על השני ולא הבנו מה קורה. איבדנו שישה מהחברים שלנו ועוד לא עיכלנו את זה, אבל לא היתה זה שום מילה ברדיו. התחושה היתה מאוד קשה. היינו בהלם".

חבריו של מסד ליחידה מספרים שהוא מעולם לא הרחיב את הדיבור על המפגש עם בגין ושרון. איתן רחימי, אז חייל בצוות בוגר, נתקל במסד כעבור שבוע־שבועיים באיזור נבטיה. "החלפנו חוויות, אבל על המפגש הזה הוא לא דיבר. זה מה שאיפיין אותו: הוא לא נהג לדבר יותר מדי". דיין אומר שמסד אף פעם לא היה מוכן לדבר על פוליטיקה. "לא רצה לדבר על הפגישה הזו ולא הרחיב עליה על הדיבור. את התחושות שלו לגבי הסיפור הזה הוא שמר אצלו בפנים".

העיתונאי רוזנטל התקשר למסד שש שנים לאחר האירוע לצורך כתיבת הספר ומצא אותו תחת הרשמים הקשים של המפגש. "הוא זכר את המפגש ההוא היטב, ולמרות הזמן הרב שחלף מאז, הוא עדיין נשמע המום מהתגובה של שרון. הוא אמר לי: 'אמרתי לבנאדם שפיניתי את ההרוגים, לא רק שראיתי אותם אלא פיניתי אותם במו ידי, והוא מסתכל עלי ואומר לי שאני לא יודע, שאני מבולבל'. השיחה איתו זכורה לי היטב. מסד נשמע אז שהוא עדיין לא מבין מה הסיפור, למה שרון התכחש לעובדה שהיו הרוגים".

אמא, תעזבי את זה

חבריו של מסד לא יודעים איך השפיעו עליו אירועי המלחמה. מסד היה שתקן. זיו שר, חברו מהקיבוץ, מסביר שכך הם חונכו מילדות. "הוא היה נער סגור אבל זה לא היה יוצא־דופן אצלנו: כולנו היינו כאלה. מצד אחד, כל הילדות היינו 24 שעות אחד בתחת של השני, ומצד שני לא הכרנו את העולם הפנימי של אף אחד מהחברים".

יהודית האמא אומרת שהוא לא רצה לדבר על העניין הזה. "הוא לא נפתח איתנו. אני חושבת שזה מאוד כאב לו, והוא לא יכול היה לדבר על זה. כששאלתי אותו על כך, הוא היה אומר לי: 'אמא, תעזבי את זה'". אחותו גלית מספרת שחודשים אחרי המלחמה, כשהיה מגיע הביתה לחופשה מהצבא, אפשר היה להבחין שהוא מאוד מוטרד: "במשך חודשים הוא לא דיבר עם אף אחד, היה יושב בבית ולא מדבר, התכנס בתוך עצמו".

> "כשארז נהרג חשבנו שזהו, הוא היה האחרון מהמחזור שלנו שנמצא במעגל הסכנה. השבוע חזרנו כולנו אחורה, נפגשנו בהלוויה של תמיר ואמרנו לעצמנו: ריבונו של עולם, מה קורה פה?"

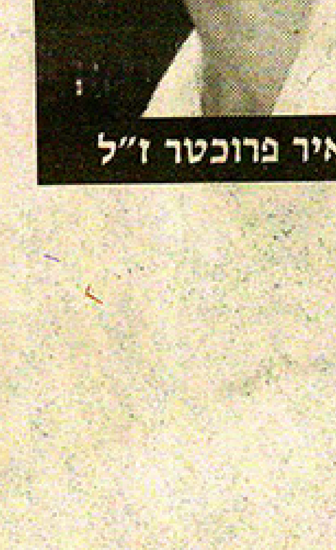
יאיר פרוקטר ז"ל

ארז גרשטיין ז"ל
תצלום: עמנואל אילן

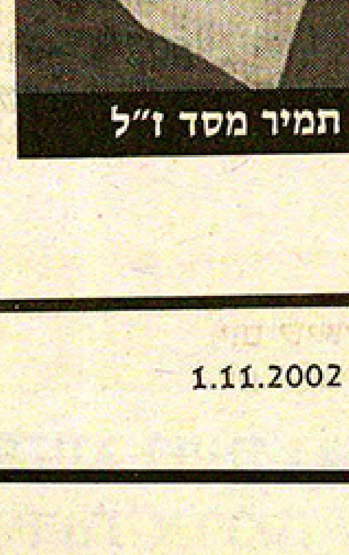
תמיר מסד ז"ל

(המשך בעמוד 29)

הקורבן התשיעי

(המשך מעמוד 15)

ב־83' השתחרר מהצבא בדרגת סגן. את אורלי אשתו הכיר דרך חבר משותף מהיחידה, משה קפלינסקי, היום אלוף פיקוד מרכז. הוא עבד במטעי האבוקדו בקיבוץ ונרשם ללימודי הנדסת חשמל בטכניון. במילואים הוצב בחטיבת חי"ר של פיקוד צפון. במשך שנים זומן מדי שנה למילואים קרביים, כמעט כל שנה שירת קרוב ל־50 יום, והיו שנים שאף עשה למעלה מכך. התחיל בתור מפקד צוות בפלוגת סיור, מונה לסמ"פ ואחר־כך למ"פ. גם כשלמד בטכניון ועבד במטעי הקיבוץ, לא ביקש לעצמו הנחות. כשקראו לו מהצבא, היה הולך. את מטלות הלימודים היה משלים בחופשות.

קובי שגב הכיר את מסד במילואים לפני כ־18 שנה. שגב היה השליש של פלוגת הסיור, מסד הוצב ביחידה כמפקד צוות. מאז עשו יחד מילואים. שגב היה נהג שלו, יועץ וחבר. "הוא לא ידע להגיד לא לצבא. כל משימה שהטילו עליו, הוא ביצע. כמה פעמים אמרתי לו שטוב־הלב שלו יהרוג אותו".

לפני כחצי שנה עברו מסד, דיין ושגב ליחידת חירום באוגדה שתפקידה בעת מלחמה הוא להוביל את כוחות המנהלה אל שטחי הכינוס בשדה הקרב. "תפקיד לא מבצעי למילואימנקים עם רגל אחת בפנסיה". דיין אומר שהגיל התחיל לשחק תפקיד. לכולם כבר היו ילדים. מסד עבר לפני שבע שנים לבן־שמן, בנה בית ועבד בחברת היי־טק לא רחוק מהבית. רצה לנוח. "לקראת המילואים האחרונים דיברנו בינינו שזו צריכה להיות התעסוקה האחרונה שלנו. הרגשנו שאנחנו לא צעירים ושזה לא מתאים, אבל לא שמעתי ממנו שום מילת ביקורת על הצבא. גם אם הוא הלך למילואים בחוסר חשק, אף אחד לא הרגיש את זה. אף גורם בצבא לא שמע ממנו טרוניה".

שגב נשמע השבוע שבור. הוא בן 45, כבר אמור היה להשתחרר מהמילואים, אבל הבטיח שכל עוד מסד עושה מילואים, הוא ממשיך איתו. "זו היתה התחייבות שלי אליו. אמרתי לו שאני הולך איתו עד הסוף, עד שיישבר לו". השבוע החליט להפסיק לעשות מילואים. "בימים הקרובים אני אמור לשבת עם המח"ט, ואני אומר לו שאחרי התעסוקה הזאת אני פורש, מחזיר את הפנקס החום. אין לי מה לחפש פה בלי תמיר". ■

עודד שלום